

Arif GÖK - Eda TAŞÇI - Muhterem KOÇ - Begüm BUĞDAYCI

Editör: Kadir GÖK

CUMHURİYET DÖNEMİNDE ENDÜSTRİ ÜRETİMİNDE TASARIM

FİLİZ KİTABEVİ

İSTANBUL

2025

Mayıs 2025

ISBN: 978-625-5957-77-1

Bu çalışma Kütahya Dumlupınar Üniversitesi Bilimsel Araştırma Projeleri Koordinasyon Birimi tarafından desteklenmiştir.

Proje numarası: 2024-59

Bu kitap, Kütahya Dumlupınar Üniversitesi'nin "100. Yılıımızda 100 Kitap" projesinde listelenmektedir.

BASKI - CİLT

Filiz Kitabevi Basım Yayın Dağıtım

Petrol Ürünleri Sanayi ve Tic. Ltd. Şti.

Matbaacı Sertifika Numarası: 77398

YAYINLAYAN

Filiz Kitabevi Basım Yayın Dağıtım

Petrol Ürünleri Sanayi ve Tic. Ltd. Şti.

Cemal Yener Tosyalı Cad. No: 57/A (113)

Vefa-Fatih/İSTANBUL

Tel: (212) 527 0 718

(850)441 0 359

Faks: (212) 519 20 71

www.filizkitabevi.com

bilgi@filizkitabevi.com

Yayıncı Sertifika Numarası: 77398

CUMHURİYET DÖNEMİNDE ENDÜSTRİ ÜRETİMİNDE TASARIM

Editör: Kadir GÖK¹

Arif GÖK²

Eda TAŞÇI³

Muhterem KOÇ⁴

Begüm BUĞDAYCI⁵

-
- ¹ Prof. Dr. İzmir Bakırçay Üniversitesi, Mühendislik Mimarlık Fakültesi, Biyomedikal Mühendisliği Bölümü, kadir.gok@bakircay.edu.tr, Orcid Id: 0000-0001-5736-1884
- ² Prof. Dr. Kütahya Dumlupınar Üniversitesi, Mimarlık Fakültesi, Endüstriyel Tasarım Bölümü, arif.gok@dpu.edu.tr, Orcid Id: 0000-0003-2840-9601
- ³ Prof. Dr. Kütahya Dumlupınar Üniversitesi, Mühendislik Fakültesi, Metalurji ve Malzeme Mühendisliği Bölümü, eda.tasci@dpu.edu.tr, Orcid Id: 0000-0003-3346-8833
- ⁴ Doç Dr. Kütahya Dumlupınar Üniversitesi, Mimarlık Fakültesi, Endüstriyel Tasarım Bölümü, muhterem.koc@dpu.edu.tr, Orcid Id: 0000-0003-3661-4410
- ⁵ Araş. Gör. Dr. Afyon Kocatepe Üniversitesi, Fen Edebiyat Fakültesi, Sanat Tarihi Bölümü, bbugdayci@aku.edu.tr, Orcid Id: 0000-0002-0784-0913

Önsöz

Cumhuriyet dönemi, Türkiye'nin modernleşme ve kalkınma yolunda attığı adımların en önemlilerinden biridir. Bu dönemde endüstri üretimi, ekonomik kalkınmanın ve uluslararası rekabet gücünün temel taşlarından biri olarak kabul edilmiştir. Endüstri üretiminde tasarımın rolü, sadece estetik ve görsel unsurların ötesine geçerek işlevsellik, ergonomi, sürdürülebilirlik ve üretim süreçlerinin verimliliğini de kapsamıştır. Cumhuriyet'in ilanı ile birlikte Türkiye, hızla sanayileşme sürecine girmiş ve bu süreçte tasarım, sanayileşmenin itici gücü olarak kritik bir rol oynamıştır. Bu dönemde, endüstri üretiminde tasarım anlayışı, ulusal kalkınma hedefleri doğrultusunda yeniden şekillendirilmiş ve güçlendirilmiştir.

Bu çalışma, Cumhuriyet döneminde Türkiye'de endüstri üretiminde tasarımın evrimini ve bu sürecin ekonomik, sosyal ve kültürel boyutlarını derinlemesine incelemeyi amaçlamaktadır. Dönemin önde gelen tasarımcıları, endüstri kuruluşları ve tasarımın üretim süreçlerindeki rolü detaylı bir şekilde ele alınmaktadır. Ayrıca, tasarımın Türkiye'nin endüstriyel kimliğine nasıl katkı sağladığı, ulusal kalkınma stratejilerindeki yeri ve toplum üzerindeki etkileri kapsamlı bir şekilde ortaya koyulmuştur. Cumhuriyet döneminin ilk yıllarından günümüze kadar geçen sürede endüstri ve tasarım arasındaki bağları anlamak, gelecekte daha sürdürülebilir, yenilikçi ve kullanıcı odaklı tasarımlar için ilham kaynağı olacaktır. Bu bağlamda, okuyucuların Türkiye'nin tasarım yolculuğunda önemli durakları ve gelişmeleri keşfetmelerini, aynı zamanda modern Türkiye'nin sanayileşme ve tasarım alanında attığı adımları daha iyi anlamalarını hedefliyoruz.

Cumhuriyetin aydınlık vizyonuyla şekillenen bu yolculuk, yarının tasarımlarına geçmişle bağ kurarak ilham verecek ve Türkiye'nin küresel tasarım arenasında hak ettiği yeri almasına katkı sağlayacaktır. Çalışma, tasarımın bir araçtan öte, toplumsal ve ekonomik bir değer yaratma süreci olduğunu göstererek, Türkiye'nin sanayileşme hikayesinin önemli bir parçasını gözler önüne sermeyi amaçlamaktadır. Bu yolculuğun her aşaması, tasarımın nasıl bir dönüştürücü güç olduğunu ve geleceğin yenilikçi çözümlerine nasıl ilham verebileceğini ortaya koymaktadır.

İçindekiler

Önsöz.....	V
Giriş.....	1
1. Cumhuriyet Dönemi'nde Etkili olan Ulusal Tasarım Yaklaşımları	3
1.1. Sanayi ve Ürün Geliştirme.....	3
1.2. Kullanılan Başlıca Malzemeler ve Üretim Yöntemleri.....	5
1.3. Türkiye'de Sanayileşme ve Üretim Çeşitliliği	5
1.3.1. Sanayileşme	6
1.3.2. Sanayi ve Zanaat Çatışması.....	7
1.4. Türkiye'de Üretime Kamusal Destekler	10
1.4.1. Tasarım Fuarları ve Organizasyonlar.....	11
1.4.2. Yerli Malı Sergileri.....	12
1.4.3. Aktif Eğitim Kurumları ve Üniversiteler	13
1.4.4. Sanat Okulu Sergileri.....	20
1.5. İslam Sanatının Erken Cumhuriyet Dönemi'ne Etkileri.....	21
1.6. İslam Sanatının Önemli İsimleri	22
2. Cumhuriyet Dönemi'nde Öne Çıkan Başlıca Tasarımlar	25
2.1. Resmi Kurum ve Kamu Binaları	25
2.2. Grafik tasarım çalışmaları.....	27
2.3. Sanat ve El Sanatları.....	28
2.4. Tekstil ve Moda.....	29
2.5. Mimari Tasarım Çalışmaları	30
2.5.1. I. Ulusal Mimarlık Akımı (1910 – 1927).....	31
2.5.2. II. Ulusal Mimarlık Akımı (1940 – 1950)	34

2.5.3. 1950 Sonrası Mimarlık Akımı	35
2.6. Endüstriyel Tasarım Çalışmaları	37
3. Cumhuriyet Dönemi'nde (1923'ten günümüze) Etkili Olan Ulusal Tasarım Yaklaşımları ve Malzeme Bilimi.....	43
3.1. İnsanlık Tarihinde Malzeme (Tarihsel Süreçte Malzeme Bilimi)	43
3.2. Üretime Yön Veren Başlıca Malzemeler ve Üretim Yöntemleri	45
3.3. Türkiye'de Sanayileşme Süreci	47
3.4. Yapı Malzemeleri Sektöründe Yaşanan Gelişmeler	48
3.4.1. Çimento Üretimi.....	48
3.4.2. Beton Üretimi	49
3.4.3. Cam Üretimi.....	50
3.4.4. Cam Seramiklerin Üretimi	53
3.4.5. Tuğla ve Kiremit Üretimi.....	54
3.4.6. Cumhuriyet Dönemi Sonrasında Yalıtım Malzemesi Üretimi.....	57
3.4.7. Yer ve Duvar Seramikleri.....	58
3.4.7.1. Karo Baskı Teknolojileri	66
3.4.7.1.1. Dekal Baskı	66
3.4.7.1.2. Elek baskı	66
3.4.7.1.3. Rototif baskı.....	67
3.4.7.1.4. İnkjet Dijital baskı.....	67
3.4.7.1.5. Karo Desen Tasarım Yaklaşımları	68
3.4.8. Refrakter malzemeler	76
4. Osmanlı ve Cumhuriyet Döneminde Porselen Üretimi	77
4.1. Yıldız Çini Fabrikası	81
5. Çini ve Seramik Üretiminde Kütahya Şehrinin Önemi	87
5.1. Günümüz Kütahya Çiniciliğine Bakış.....	90
Kaynaklar	93